

Sosiaalihuollon palveluja on vahvistettava

Hallitusohjelman mukaan peruspalveluita vahvistetaan ja panostetaan mm. sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien ennaltaehkäisyyn sekä mielenterveys- ja päihdepalveluihin. Eriarvoisuutta ja syrjäytyneisyyttä vähennetään hallituskauden aikana ja katkaistaan mm. sukupolvelta toiselle periytyvä syrjäytyminen. Ehdotetun viiden sote-alueen uudistus tuo uusia mahdollisuuksia paitsi peruspalveluiden järjestämiseen nykyistä paremmin myös erityispalveluiden järjestämiseen ja erityisryhmien tarpeiden huomioon ottamiselle.

Ehdotettu malli on merkittävä parannus aiemmin esitettyyn malliin. Palvelujen järjestämävastuun ollessa sote-alueilla (kuntayhtymillä) tulee palvelujen järjestämisen hallintomallissa huolehtia siitä, että päätöksiä tehtäessä myös kunnissa asuvien sosiaalihuollon erityisryhmien palvelut ja niiltä vaadittava erityisosaaminen tulevat turvatuiksi. Erityisryhmien palvelujen järjestämisessä lähtökohtana tarvitaan usein henkilön kokonaistilanteen huomioonottamista, palvelujen koordinoitua sekä pitkäjänteistä työskentelyä, jolloin palvelujen järjestämisessä painottuu julkisten palvelujen rooli. Näkemyksemme mukaan ehdotettu viiden järjestämisalueen malli antaa mahdollisuuden nykyistä yhdenvertaisemmalle palvelujen saannille ja perusoikeuksien toteutumiselle.

Erityisryhmien palveluja järjestettäessä järjestöillä ja niiden vertaistyöllä on ollut merkittävä ja toimintoja kehittävä rooli. Niiden lähtökohtana on usein kokonaisvaltainen asiakkuutta turvaava ote, joka pirstaloidussa ja ammatillisesti eriytyneessä palvelujärjestelmässä jää helposti huomioon ottamatta. Tämä järjestöjen tuoma palvelukonsepti tulee turvata myös uudessa järjestelmässä.

Palvelujen järjestämisessä ja tilaamisessa tulee olla lähtökohtana sosiaali- ja terveystarpeita tarvitseva kansalainen, jonka tulee nopeasti ja tehokkaasti saada tarvitsemansa tarpeenmukaiset palvelut. Palvelujen tulee olla asiakkaiden saavutettavissa mahdollisimman lähellä ja ne tulee saada oikea-aikaisesti.

Palveluketjujen ja hoitojatkumoiden tulee toimia saumattomasti tuottamistavasta riippumatta. Palvelujen saanti ei saa olla riippuvaista esimerkiksi määrärahojen riittävydestä tai palvelujen rajaamisesta kuten viime vuosina on ollut esimerkiksi pitempiaikaisen päihdekuntoutuksen tai tiettyjen erityisryhmien asumispalveluiden osalta. Myös ennaltaehkäisevään toimintaan tulee panostaa palveluita suunniteltaessa.

Erityisryhmiä ei saa unohtaa sote-uudistuksessa

Palvelujen tilaajan on tunnistettava myös syrjäytymisvaarassa olevien ja jo syrjäytyneiden palvelutarpeet kuten päihdeongelmaisten, rikosseuraamusasiakkaiden sekä tuettuja asumispalveluita tarvitsevien palvelutarpeet. Rakennemuutoksesta tehtäessä palveluita ei voida rakentaa pelkästään ns. keskivertoasiakkaiden tarpeista lähtien, vaan on nähtävä, että syrjäytyneet ja syrjäytymisvaarassa olevat henkilöt ja ryhmät tarvitsevat tavallista enemmän tukea ja apua sekä keskenään yhteistyössä toimivia palveluita selviytyäkseen.

Esimerkkinä tästä on vuoden 2014 Sosiaalibarometri, jonka mukaan 40 % TE-palvelujen johtajista arvioi, että palvelujen uudistuksessa mm. pitkittyneesti työttömien saama palvelu

on heikentynyt vähintään jonkin verran. Vähemmälle huomiolle ovat jääneet erityistä tukea tarvitsevat ja vaikeimmin työllistettävissä olevat asiakkaat, jotka tarvitsisivat henkilökohtaista palvelua ja joille sähköinen asiointi on vaikeinta.

Päihdeasiamiehen ja kriminaaliasiamiestoiminnan kokemusten mukaan erityisryhmien kuten päihderiippuvaisten henkilöiden ja rangaistuksesta vapautuvien mahdollisuus saada erityisesti eri sosiaalihuollon palveluja vaihtelee asuinpaikasta riippuen. Nyt monet jäävät pyöröovien väliin ilman minkäänlaisia palveluja.

Vaikka ennaltaehkäisevä päihdetyö ja päihdepalvelut tulee kohdistaa koko väestöön ensisijaisesti avopalvelujen ja matalan kynnyksen palvelujen kautta, vaikeaan päihderiippuvuuteen edennyt sairaus vaatii lähes poikkeuksetta riittävää laituskuntoutusjaksoa ja sen jälkeisiä tukitoimia muun muassa lastensuojelun, aikuissosiaalityön ja asumispalvelujen aloilla. Rangaistuksesta vapautuva, jolla usein on myös päihderiippuvuus, tarvitsee vastaavia kohderyhmälle räätälöityjä palveluita. Esimerkiksi asumispalveluita ei ole tällä hetkellä saatavissa suuressa osassa kuntia. On myös huomattava, että nämä henkilöt tarvitsevat kipeästi terveydenhuollon palveluja, joihin pääsyssä on merkittäviä ongelmia.

Palvelujen lisäksi asiakkaiden oikeusturva on taattava siten, että asiakas saa asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä ja voi tarvittaessa saada asiansa riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Riittävät ja laadukkaat palvelut, neuvonta sekä valvonta ehkäisevät valitusten tekoa.

Marjatta Kaurala
Asiamiessosiaalityöntekijä
Kriminaalihuollon tukisäätiö
www.krits.fi

Marjo Tervo
Päihdeasiamies
A-kiltojen Liitto ry/päihdeasiamiehen tsto
www.paihdeasiamies.fi